

LVB met een migratie achtergrond in beeld? Of niet?

Onderzoeksrapport

januari-2019

Eelco van Wijk, senior onderzoeker Lectoraat Management van Cultuurverandering, HvA

Machteld de Jong, lector Diversiteitvraagstukken, Hogeschool InHolland

Alex Straathof, lector Management van Cultuurverandering, HvA

Voorwoord

Dit rapport is de opbrengst van een onderzoeksproject dat de twee lectoraten van de Hogeschool van Amsterdam (Lectoraat Management van Cultuurverandering) en van Hogeschool Inholland (Lectoraat Diversiteitvraagstukken) het afgelopen half jaar hebben uitgevoerd. De opzet van dit onderzoek was tweeledig. Enerzijds had het als doel om een specifieke onderzoeksvraag te beantwoorden ten aanzien van de zorgbehoefte van Licht Verstandelijk Beperkten (hierna 'LVB' genoemd). Anderzijds kende het onderzoek in zijn opzet een experimenteel karakter, waarin we verkenden in hoeverre we het onderwijs van beide hogescholen aan een onderzoeksproject als dit konden verbinden. Het was daarom ook een experiment naar onderzoek doen, in het kader van stage-, project en afstudeeropdrachten, samen met studenten van beide hogescholen.

In dit rapport focussen we ons op de beantwoording van de onderzoeksvragen. Aan de ervaringen met het onderwijskundige experiment wijden we alleen hier in voorwoord enkele woorden. Omdat in overleg met de opdrachtgever gekozen is om het leeuwendeel van de dataverzameling door de studenten te laten uitvoeren, was het project in grote mate afhankelijk van de inzet en capaciteiten van deze studenten. Ondanks het feit dat zij een grote inzet toonden, en we er van overtuigd zijn dat het participeren in het onderzoek voor hen een zeer waardevolle leerervaring is geweest, bleek het geen eenvoudige opgave om met de studenten de vooraf gestelde onderzoeksdoelen te bereiken. Het geplande aantal interviews werd niet gehaald, omdat met name het toegang krijgen tot de juiste respondenten zeer complex bleek te zijn. Dat is de studenten niet aan te rekenen. De problemen die zij ondervonden zijn dan ook een belangrijk onderdeel van de onderzoeksresultaten en de heroriëntatie van het onderzoek geworden. Het deel van het onderzoek dat door de onderzoekers van beide lectoraten is uitgevoerd, verliep aanzienlijk beter, in het bijzonder de interviews met de experts uit het werkveld van Cordaan. Punt van aandacht is dat ook de mogelijkheid tot het verkrijgen van toegang tot Cordaanmedewerkers (bijvoorbeeld via de beoogde focusgroepen met medewerkers met een migratie achtergrond) niet goed van de grond kwam.

Gelet op het bovenstaande is gedurende het onderzoek in overleg met Cordaan besloten de vraagstelling van het oorspronkelijke onderzoek te verbreden. Waar we ons eerst uitsluitend richtten op dat wat we vraagarticulatie noemden (de zorgbehoefte van LVB'ers met een Turkse of Surinaamse achtergrond en hun directe familieomgeving), hebben we een vraag over de vindstrategie (hoe kan Cordaan in contact treden met deze specifieke doelgroepen?) daar aan toegevoegd. Deze beide vragen behandelen en beantwoorden we in dit rapport in relatie tot elkaar.

Amsterdam, januari 2019

Alex Straathof, Eelco van Wijk en Machteld de Jong

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p4.
2. Over zorgbehoeften.....	p5.
3. Over vind-strategieën.....	p6.
4. Verbindende conclusies en aanbevelingen.....	p10.
Bijlage 1: Methodologische keuzes en verantwoording..	p13.
Bijlage 2: geraadpleegde literatuur.....	p15.

1. Inleiding

Amsterdam wordt, net als de steden Den Haag en Rotterdam, gekenmerkt door culturele superdiversiteit in haar bevolking. Dat wil zeggen dat geen van de inwonersgroepen meer dan 50% van de totale populatie uitmaakt. Gelet op de demografische ontwikkelingen in Amsterdam is er een afname van het aantal bewoners zonder migratieachtergrond. In het jaar 2035 zal 60% van de Amsterdammers een migratieachtergrond kennen. Mensen met een Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en vluchtelingen uit Afrika en het Midden-Oosten vormen hierin de grootste groepen. De aantallen liggen hoger omdat 3^e generatie mensen met een migratie achtergrond (die, in tegenstelling tot hun ouders, wel in Nederland zijn geboren) niet als 'allochtoon' worden meegenomen in de statistieken, hoewel een deel daarvan wel degelijk een hiernaar verwijzende levensstijl hanteert.

Hoewel met name kinderen met een migratieachtergrond hun weg naar Cordaan (via interveniërende organisaties) weten te vinden, is er op dit moment voor de groep boven 18 jaar met een verstandelijke beperking onvoldoende matching tussen het zorgaanbod van Cordaan en de potentiële vraag van de diverse groepen. Er bestaat binnen Cordaan onvoldoende zicht op de wensen en behoeftes van migrantengezinnen die specifieke zorg nodig hebben, ook heeft Cordaan geen inzicht in de motieven van deze groep om na het 18^e levensjaar van de cliënt niet langer bij Cordaan zorg te vragen. Ten slotte is Cordaan van mening dat ze onvoldoende weet van de leef- en denkwereld van deze groepen. Dit onderzoek richt zich dan ook de beantwoording van twee vragen, waarvan de ene zich richt op de vindstrategieën (hoe zijn deze gezinnen te traceren en te benaderen?) en de ander op de zorgbehoefte (is er behoefte aan zorgondersteuning en zo ja op welke wijze?).

Het bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

Op welke wijze zijn ouders van licht- en matig verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, binnen gezinnen met een Surinaams-Nederlandse en Turks-Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn, voor individuele zorgprofessionals en Cordaan als organisatie in beeld te krijgen, en hoe kan het contact gelegd worden?

Welke vraag op het gebied van zorg en begeleiding van licht verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, leeft er binnen gezinnen met een Surinaams Nederlandse en Turks Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn?

2. Over zorgbehoeften LVB'ers en hun naasten

Zoals aangegeven is het maar in zeer beperkte mate gelukt om met de familieleden van 18+ LVB'ers en henzelf te spreken over hun zorgbehoeften. In totaal gaat het om twee familieleden, die beide de zus zijn van een LVB'er. Professionals, ook buiten Cordaan, geven aan dat dat verre van vreemd is. Zo geeft een professional aan die met allochtone LVB'ers werkt in een vroeger leeftijdsstadium:

“Allochtone jongeren zijn echt heel anders, het is een veel moeilijker doelgroep. Het contact met hen krijgen is ook echt complex. En contact krijgen met thuis lukt vaak al helemaal niet. Er is veel schaamte en onzekerheid.”

Dat betekent dat de onderstaande resultaten dan ook zijn gebaseerd op beperkte informatie. De betrokken experts uit het werkveld gaven ons echter wel rijke informatie, die ook is gebaseerd op kennis en ervaring met deze doelgroep, evenals de LVB'ers zelf. De beperkte groep LVB'ers (twee van elke achtergrond) die wij spraken heeft vooral behoefte aan zelfstandigheid en continuïteit in de zorgverlening, iets waarvan de professionals bevestigden dat dit voor LVB in algemene zin geldt en geen cultuurspecifiek kenmerk is. Beide blijken tegelijkertijd niet vanzelfsprekend na te streven zijn.

Zelfstandigheid als grootste wens...

Zo antwoordde iemand op de vraag waar hij zichzelf over 5 jaar wil zien;

“Toch echt een eigen woning. Niet via Cordaan wonen. Maar alles voor mezelf via woningnet.”

En gaf een ander aan dat kwesties zelf oplossen ook niet altijd goed gaat.

“Meestal probeer ik zelf iets op te lossen, maar vaak maak ik het zelf erger. En dan ga ik hier klagen of bij m'n moeder klagen. Of bij mijn begeleidster klagen. Dan proberen ze advies te geven en dat soort dingen. Of mijn begeleidster gaat voor mij bellen.”

...en zelfstandigheid als mogelijke hinderpaal

In gevallen waar die zelfstandigheid wel mogelijk is, is soms de rol van de ouders eerder een hinderpaal dan behulpzaam. Zo vertellen zorgverleners:

“Er zijn ook gevallen waarin je soms het idee krijgt dat LVB'ers bewust binnen huis worden gehouden. Je krijgt het idee dat het geldt dat ze 'opleveren' van groter belang is dan de zelfstandigheid en de voordelen die dat voor de cliënt oplevert. Ik ken een moeder die maar blijft tegenhouden dat haar zoon het huis uit gaat”

Zoals gezegd is er daarnaast vanuit de LVB'ers zelf behoefte aan continuïteit. Het blijkt altijd weer relatief veel tijd te kosten om aan een begeleider te wennen, en deze te vertrouwen.

“Kijk, want als je een tijdje met dezelfde persoon, vanaf 2004, zit je al een tijdje met dezelfde persoon, dan krijg je een klik, een band. En op gegeven moment houdt dat op. Die ene gaat dan weer wat anders doen. Dan moet je weer wennen aan iemand anders.”

Zorgbehoeften van ouders en naasten?

De naasten die wij spraken gaven voornamelijk aan dat ondersteuning over hoe om te gaan met hun LVB-familielid in een vroeg stadium wenselijk is. Van behoefte aan ondersteuning van naasten op latere leeftijd lijkt bij onze respondenten geen sprake. Ze benadrukken vooral de aspecten van de zorg voor de LVB'ers zelf, en leggen die eveneens uit in termen van continuïteit en zelfstandigheid.

Ten aanzien van contact met en eventueel steun voor ouders en van LVB'ers werd de wens tot respect (en kennis van) voor de eigen cultuur noodzakelijk geacht. Dat zou in de relatie Cordaan-'omgeving van cliënt' nu te vaak ontbreken, en een hinderpaal vormen. Hoewel enkele professionals wel aangaven dat ook bij het contact krijgen en houden met LVB'ers rekening moet worden gehouden met specifieke culturele elementen, leefden er bij de vier cliënten die wij spraken geen wensen of eisen ten aanzien van specifieke culturele dimensies.

Vanuit de professionals wordt gedacht dat ondersteuning meer gaat over het bekend zijn met de beperkingen van de LVB'ers en het aanpassen van de verwachtingen die met name ouders in beide groepen hebben ten aanzien van hun kind. Over hoe die betere bekendheid met het fenomeen LVB te bewerkstelligen gaan we hieronder in, omdat deze primair te maken heeft met de vindstrategieën, hoe komt Cordaan met de ouders in contact.

Tussenconclusie zorgbehoeften:

De LVB'ers die wij zelf spraken geven vooral aan behoefte te hebben aan zelfstandigheid en continuïteit in zorgverlening, met name als het gaat om het langdurig aanhouden van een zelfde begeleider. Het komt overeen met wat experts uit het werkveld aangaven: wens tot zelfstandigheid, maar tegelijkertijd geen reëel zich op hun capaciteiten ten tekortkomingen als het gaat om zelfstandigheid. Wat betreft de rol van de familie en naasten moet deze ook in potentie niet overschat worden. Ouders en naasten zijn soms onderdeel van de problemen die de LVB'ers ervaren. Sommige ouders hebben zelf veel problemen op diverse vlakken en missen de aansluiting met de Nederlandse samenleving. Veel ouders zijn bovendien zeer moeilijk te bereiken voor de hulpverlening. Over of en hoe ouders en naasten wel te benaderen en vast te houden zijn, gaan we in de volgende paragraaf in.

3. Over Vind-strategieën

De 14 experts en professionals die wij spraken, gaven aan dat het bij LVB'ers zelf niet zozeer gaat om het 'vinden' maar meer om het vasthouden van de cliënten. Professionals, zowel binnen als buiten Cordaan, en binnen beide doelgroepen geven aan dat LVB'ers veelal meerdere malen uit zicht raken, zich onttrekken aan mogelijke zorg en ondersteuning en pas weer teugkomen als een stapeling van problemen (schulden, criminaliteit, et cetera) zich heeft voorgedaan. Schaamte, een gebrek aan inzicht in de eigen capaciteiten en een (te) losse relatie met de hulpverlener, zijn volgens de experts en professionals hiervan onderliggende oorzaken.

Veelal geldt voor de families en het netwerk van LVB-clieënten hetzelfde. Ook zij verdwijnen uit beeld, als ze zelf niet al uit beeld waren, of zelf onderdeel uitmaken van de problematiek. Dit wordt door professionals op twee manieren uitgelegd en verklaard. Die uitleg komt voor beide groepen op hetzelfde neer. De eerste uitleg heeft te maken met het gebrek aan inzicht in het eigen handelingsrepertoire, de onbekendheid met het fenomeen LVB binnen migrantengroepen en de daarmee samenhangende gevoelens van schaamte. Ook is sprake van zorgmoeheid als gevolg van het gevoel hebben dat er geen persoonlijke match is tussen Cordaan en de zorgvragers en er vanuit Cordaan te weinig inzicht (respect) bestaat voor de culturele eigenheid van de groepen. De tweede uitleg richt zich op de wijze waarop zorgorganisaties als Cordaan al of niet voldoende zijn toegerust, om de onderhavige doelgroepen te benaderen en te behouden.

Onbekend maakt onbegrepen...

Professionals binnen en buiten Cordaan geven aan dat voor beide doelgroepen een laag verstandelijke beperking een onbekend fenomeen is. Zowel voor de LVB'ers zelf als hun familie en naasten:

"Hoe een LVB naar zichzelf kijkt? Dat is heel wisselend. Met name de jongens die veel geld verdienen op straat, hebben veel aanzien op school". (prof)

Uit de interviews bleek eveneens dat de term "LVB" geen gangbare term is binnen de doelgroep en er ook binnen de gezinnen zelf niet altijd rekening wordt gehouden met de capaciteiten en beperkingen van de specifieke jongere met een LVB:

"Binnen de families moeten die LVB'ers gewoon meedraaien. Ze worden niet gezien als anders. Dat is enerzijds heel mooi, want ze horen er helemaal bij, maar aan de andere kant wordt er ook geen rekening gehouden met hun beperking."

Er is tot slot de onbekendheid dat er ondersteuning en professionele zorg behulpzaam kan zijn :

'In het land van herkomst zijn dit soort mensen gewoon de dorpsgekken. Daar is zorg voor dit soort mensen geen issue, het bestaat gewoon niet. Dat dat in Nederland wel het geval is, is dan ook voor hen helemaal niet vanzelfsprekend'

.....en begrepen maakt beschaamd

Niet alleen onbekendheid zit het vinden van LVB'ers in de weg, maar uit alle hoeken wordt er gerept over schaamte als een hindernis voor deelname aan zorg. Schaamte over het hebben van een beperking enerzijds, en schaamte voor het accepteren van zorg anderzijds. Dit is een element uit de eigen cultuur.

Dit speelt zowel bij de LVB'ers zelf.....

"Ja het is ook schaamte. Laat me een voorbeeld geven. Mijn burens weten niet dat ik begeleid wordt door Cordaan. Zo wil ik het ook houden. (LVB'er, Nederlands-Surinaams)

...als bij hun familieleden:

"Houd rekening met taboes en schaamte die binnen migrantenfamilies gelden ten aanzien van jongeren met een beperking."

Voor het uit beeld raken van LVB'ers, dragen de professionals met wie we spraken nog een reden aan: zorgmoeheid. Ze zien terug dat bij gezinnen wier kinderen voor hun achttiende allerlei hulpverleningstrajecten hebben doorlopen, de opinie leeft dat hulp onvoldoende heeft geholpen. De problemen zijn er niet mee verdwenen. Bovendien hebben we diverse voorbeelden gekregen van ongevoeligheid van Cordaanpersoneel te aanzien van culturele aspecten van de zorgvragers die eveneens een belangrijke reden bleken te zijn om niet langer met Cordaan in zee te willen gaan. Op het moment dat de kinderen 18 worden en de hulp in mindere mate een verplichtend karakter krijgt, wordt dan ook niet snel en proactief een beroep gedaan op de zorg. Men is daarin het vertrouwen

kwijtgeraakt. Al deze aspecten hebben vervolgens weer grote consequenties voor de wijze waarop deze twee doelgroepen wél met succes benaderd kunnen worden.

Benaderen en behouden kost tijd...

Gegeven bovenstaande dynamiek van onbekendheid, schaamte, zorgmoeheid en het ontbreken van culturele sensitiviteit binnen Cordaan geven alle betrokken professionals aan dat zowel het benaderen als het behouden van LVB'ers en hun familieleden bij de genoemde doelgroepen een complex en langdurig proces is, waar veel tijd en aandacht voor uitgetrokken moet worden.

“Het is lastig om er over te praten, sommige mensen willen het gewoon niet accepteren dat er sprake is van een probleem, en als je het uitlegt moet je oppassen dat je niet te snel een dreun oploopt.”

...maar die tijd is onvoldoende beschikbaar

De professionals geven tegelijkertijd aan dat ze die tijd lang niet altijd hebben.

“Kijk bijvoorbeeld naar de intakes die we houden. Daar is een standaard lijst voor, met allerlei gegevens en informatie die we moeten verzamelen. Met cliënten uit deze doelgroepen moet je echt niet verwachten dat je snel even zo'n lijst kan aflopen. Je moet eerst vertrouwen opbouwen, en dat is een lang proces. Die tijd wordt er simpelweg niet voor gegeven binnen het huidige systeem.”

Vergeet tegelijkertijd niet hoe 'wit' het systeem is....

Alle professionals die bekend zijn met deze groepen en in sommige gevallen zichzelf ook tot die groepen rekenen, geven bovendien aan dat de systeemlogica van de zorg voor hen een 'wit' karakter hebben.

“Hier in Nederland, en zeker ook in de zorg, is alles zo geregeld, met allerlei codes, procedures, programma's, organisatieonderdelen, budgetten. Vergeet niet dat een heleboel mensen uit onze doelgroep helemaal niets van zulke systemen begrijpen.”

Dat betekent dat in de benadering van deze doelgroep gepoogd moet worden om deze systeemlogica niet de boventoon te laten voeren en veel meer te focussen op het opbouwen van een persoonlijke band en het ontwikkelen van culturele sensitiviteit. Hoewel dit tot op zekere hoogte geldt waarschijnlijkheid geldt voor alle groepen waarmee Cordaan werkt, geven de experts dus aan dat bij deze twee specifieke groepen sprake is

...en hoe 'wit' de organisatie is....

De professionals geven zelf ook aan dat hulpverleners met een vergelijkbare cultureel-etnische achtergrond in die zin een voordeel hebben.

“Ik denk toch dat ze ons eerder vertrouwen. Soms heb je aan een paar woorden zeker in de moedertaal genoeg, terwijl iemand 'van buiten' daar misschien heel lang voor moet praten.”

Zowel binnen als buiten Cordaan is men ervan overtuigd dat Cordaan wel cultuursensitief wil zijn, maar niet goed weet hoe dat ook daadwerkelijk te realiseren.

“...Maar ook hoor ik dat veel families met een migratie achtergrond ze enorm arrogant vinden. De hulpverlener komt het huis in en wil bepalend zijn en houdt helemaal geen rekening met culturele of religieuze aangelegenheden. Het afstoffen van een religieus schilderij bijvoorbeeld, hetgeen de cliënt zelf niet wil dat het gebeurt, doen ze gewoon”

Het gebrek aan culturele sensitiviteit, en de ervaren 'witheid' van de organisatie speelt echter niet louter op het uitvoeringsniveau. Tijdens een van de interviews werd aangegeven dat het merendeel van de werknemers van Cordaan op de hogere posities geen migratie achtergrond zou hebben.

...zeker op bepaalde onderdelen...

Tegelijkertijd geven medewerkers aan dat op het uitvoeringniveau de diversiteit is toegenomen.

"Als ik kijk hoeveel Turkse namen ik nu op interne mailinglijsten zie staan en dat vergelijk met 10 jaar geleden dan is dat enorm toegenomen."

Zowel professionals van binnen als van buiten geven aan dat Cordaan een 'wit' imago heeft, zeker in hogere hiërarchieke posities.

"Als ik nou echt kijk hoeveel mensen 'met een kleurtje' er boven het uitvoeringsniveau zijn...ik denk dat het goed zou zijn als er ook managers zouden zijn met een andere culturele achtergrond."

...ondanks de aandacht voor diversiteit binnen Cordaan op dit moment

Zowel de buiten- als binnenwacht erkent dat Cordaan zeker uitstraalt dat ze diversiteit serieus nemen, en daar aandacht aan besteden, bijvoorbeeld door het aanstellen van een intercultureel consultant en het huidige diversiteitsnetwerk. Tegelijkertijd wordt er door de buitenwacht soms relatief hard geoordeeld over deze aandacht voor diversiteit.

"Cordaan zegt wel aandacht voor diversiteit belangrijk te vinden en doet dan boven in de organisatie wat, maar in de praktijk gebeurt er niets."

En wordt ook binnen Cordaan aangegeven dat er meer aandacht voor een divers HR-beleid zou mogen zijn.

Tussenconclusie Vind-strategieën

Voor het vinden en bovendien blijvend contact houden met 18+ LVB'ers en hun familieleden en netwerk binnen Nederlands-Turkse en Nederlands-Surinaamse gemeenschap zijn alle informanten het er over eens dat deze twee groepen een specifieke benadering vereisen. Deze laat zich primair kenmerken door het moeten investeren van veel tijd en moeite om kennis ten aanzien van de problematiek te verkrijgen en zorgconsumptie te bevorderen, zeker in het geval dat schaamte en zorgmoetheid overwonnen moeten worden.

Daarbij staat een cultureel sensitieve benadering voorop, die niet altijd blijkt te stroken met de manier van werken binnen de Nederlandse zorg in algemene zin, en de gepercipieerde 'witheid' van de organisatie Cordaan in specifieke zin.

4. Verbindende conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de vragen die in dit onderzoek centraal stonden:

Op welke wijze zijn ouders van licht- en matig verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, binnen gezinnen met een Surinaams-Nederlandse en Turks-Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn, voor individuele zorgprofessionals en Cordaan als organisatie in beeld te krijgen, en hoe kan het contact gelegd worden?

Welke vraag op het gebied van zorg en begeleiding van licht- en matig verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, leeft er binnen gezinnen met een Surinaams Nederlandse en Turks Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn?

Bij het beantwoorden van deze vragen maken we gebruik van de resultaten van onze literatuurstudie, de interviews die met experts, professionals en de doelgroep zijn gehouden, evenals de bijeenkomsten met Cordaan gedurende de looptijd van het onderzoek.

Conclusie ten aanzien van de eerste deelvraag:

Op welke wijze zijn ouders van licht verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, binnen gezinnen met een Surinaams-Nederlandse en Turks-Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn, voor individuele zorgprofessionals en Cordaan als organisatie in beeld te krijgen, en hoe kan het contact gelegd worden?

- Het in beeld krijgen van de specifieke gezinnen kan via geëigende paden: de eigen administratie, via familie of burens, maar ook via minder traditionele paden: de moskee, de kerk, via radiokanalen specifiek gericht op deze doelgroep. Experts die zich zelf tot de twee doelgroepen rekenen leggen de nadruk op de minder traditionele paden. Vast staat in ieder geval dat het contact krijgen met beide doelgroepen om een grote tijdinvestering vraagt, waarin veel aandacht is voor het inzichtelijk maken van de beperking van de naaste, en de bekendheid dat daar zorg voor is. Daarin is er geen duidelijk onderscheid tussen de twee onderzochte groepen, maar vragen beide een vergelijkbare aandacht. Daarbij dient aangetekend te worden dat er in de Turkse doelgroep mogelijk nog taalproblemen zijn die het contact leggen en onderhouden verder bemoeilijken.
- Contact leggen met de hierboven genoemde doelgroep kan het best via persoonlijk contact via de genoemde kanalen, waarbij in deze contacten culturele sensitiviteit en kennis van de leef- en denkwereld van deze jongeren en hun ouders van essentieel belang zijn, wil dit contact kunnen slagen. Zorgprofessionals die zichzelf rekenen tot dezelfde culturele achtergrond als een van beide doelgroepen geven aan daar zelf veel voordeel uit te halen als het gaat om het leggen en onderhouden van contacten met de familie.

Daarnaast blijkt dat de leeftijd van 18 jaar een cruciaal kantelpunt is en een belangrijk moment om als zorgaanbieder op in te spelen. Tot hun 18^e jaar zijn veel jongeren met een licht of matige verstandelijke handicap nog in beeld als zorgvrager omdat dit ook wettelijk vereist is. Na hun volwassenwording zorgen een aantal factoren ervoor dat ze bij zorgaanbieder uit beeld blijven:

- De zorgafname is niet meer verplicht, jongeren kunnen ervan overtuigd zijn dat ze ‘volwassen’ zijn en dus ‘eindelijk’ uit het zorgtraject kunnen;
- Veel ouders met een migratie achtergrond besluiten, op basis van negatieve ervaringen met zorgaanbieders, het vanaf de leeftijd van 18 jaar zelf te gaan doen en niet langer de hulp van een zorgaanbieder te benutten; sowieso worden binnen beide groepen de problemen vaak binnen de familie opgelost, en is het zoeken van externe hulp niet vanzelfsprekend. Ook hier komen beide groepen weer in overeen.
- Het voorkomen dat jongeren die tot hun 18^e jaar zorg krijgen via Cordaan en na hun 18^e levensjaar uit beeld verdwijnen, kan door het handhaven van de oorspronkelijke begeleider. Daar zitten juridische haken en ogen aan, maar andere zorgaanbieders doen dat ook, juist om het probleem van het ‘uit beeld raken’ van deze jongeren na hun 18^e jaar te voorkomen;
- De experts suggereren daarnaast dat Cordaan een hechtere relatie met scholen moet opbouwen. Dat kan via voorlichtingsbijeenkomsten en het opbouwen van contacten met het schoolmanagement zodat de jongeren om wie het gaat snel in beeld komen. Ook wekelijkse spreekuren in de school zelf worden gesuggereerd.

Conclusie ten aanzien van de tweede deelvraag:

Welke vraag op het gebied van zorg en begeleiding van licht verstandelijk beperkten, boven de leeftijd van 18 jaar, leeft er binnen gezinnen met een Surinaams Nederlandse en Turks Nederlandse achtergrond die in Amsterdam woonachtig zijn?

Als we kijken naar ondersteuning binnen de gezinnen van deze jongeren, hebben deze volgens de experts zelf vaak ook een zorgbehoefte, is er veel schaamte om die zorg te vragen, en zijn er frustraties opgebouwd in de zorgjaren met hulpverleners, en er niet te snel op mag worden vertrouwd dat het met het begeleiden van de betreffende jongeren er voldoende netwerk om hem of haar heen staat. Veel investeren in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met deze jongeren en de gezinnen waaruit deze jongeren voortkomen, is daarom essentieel.

De belangrijkste vraag die op het gebied van zorg wordt gesteld door de LVB'ers zelf is de vraag hoe ze zo zelfstandig mogelijk kunnen leven. Het antwoord op de vraag is niet eenduidig, uiteraard zijn de ontplooiingsmogelijkheden van elke jongere anders. Ook is duidelijk naar voren gekomen dat er vaak een onrealistisch beeld bestaat van de eigen mogelijkheden. De weg naar zelfstandigheid, vereist dus ook de vaardigheid deze jongeren een realistische spiegel voor te houden over hun eigen kansen en beperkingen. Het overschatten van het eigen kunnen is echter geen specifiek cultureel kenmerk, maar een kenmerk dat hoort bij LVB'ers in algemene zin.

Wel cultureel specifiek volgens onze respondenten is dat (mede door schaamte, maar ook door onwetendheid) het onvoldoende onderkennen van de beperkingen van de LVB'ers voor de families van deze twee doelgroepen kenmerkend is. Verwachtingen ten aanzien van trouwen, werk en opleiding worden binnen de Turkse gemeenschap niet makkelijk losgelaten. Ook in de Surinaams gemeenschap wordt van de LVB'er verwacht 'gewoon mee te draaien' in het gezin en in de maatschappij. Hoewel dit niet direct als een zorgbehoefte gekwalificeerd kan worden, (geformuleerd door de mensen zelf)

Deze studie is een eerste verkennende studie onder slechts twee migrantengroepen in Amsterdam. Ons onderzoek heeft nieuwe kennis opgeleverd, maar er blijven nog altijd vragen open en er is ook aanvullende kennis nodig. Wat zijn belangrijke aspecten die in het vervolg meegenomen moeten worden:

- Diversiteit en werkdruk gaan niet samen; het opbouwen van een vertrouwensband met LVB-ers met een migratie achtergrond en hun familie kost tijd en die moet wel aanwezig zijn (is nu onvoldoende het geval).
- Cordaan heeft bij de doelgroep en bij de experts in het veld een wit imago. Culturele sensitiviteit ontbreekt bij veel hulpverleners en dat blijkt een belemmerende factor voor gezinnen met een migratie achtergrond. Aandacht voor specifieke trainingen op het gebied van cultureel sensitieve zorgverlening zijn daarom relevant.
- Diversiteit zou zich niet moeten beperken tot een diverse populatie op de werkvloer, maar zich moeten uitstrekken tot alle niveaus van de organisatie.
- Het koppelen van hulpverleners aan LVB-ers met dezelfde etnische achtergrond zal in de praktijk niet altijd haalbaar zijn, maar gerealiseerd moet worden dat deze koppeling de afstemming tussen Cordaan en de LVB-ers (en hun familie) aanzienlijk vergemakkelijkt. Tegelijkertijd wordt ook aangegeven dat hulpverleners die cultuursensitief zijn, ook heel goed functioneren in elk gezin, ongeacht de etnische achtergrond.
- Het leggen van nieuwe verbanden zoals scholen, en nieuwe wegen vinden om in contact te treden met de beide doelgroepen.

Bijlage 1: Methodologische keuzes en verantwoording

Alle dataverzameling bestaat uit kwalitatieve semigestructureerde interviews. Respondenten zijn in eerste instantie gezocht via door Cordaan aangedragen personen uit de doelgroep, waarvan er uiteindelijk één daadwerkelijk mee wilde werken. Daarnaast is (in samenwerking met HvA BOOT) een groot aantal organisaties benaderd door de studenten met de vraag of zij hen konden helpen met het vinden van respondenten. Dit heeft een zestal interviews opgeleverd met LVB'ers en/of hun familieleden. Daarnaast zijn experts benaderd, zowel binnen Cordaan (aangedragen door Cordaan) als daarbuiten, welke zijn gevonden door deskresearch door de betrokken onderzoekers om het bezoeken van zorglocaties en buurthuizen door studenten.

Interviews zijn afgenomen via een semi gestructureerde methode, door studenten en onderzoekers aan de hand van een interviewprotocol. De studenten zijn daarvoor speciaal getraind via een aantal bijeenkomsten. Voor elk type respondent is een gespecificeerd protocol gemaakt. Alle interviews (op 3 interviews met professionals na) zijn opgenomen, en volledig getranscribeerd of samengevat. Deze in tekst omgezette interviews zijn vervolgens digitaal gecodeerd en geanalyseerd in een programma voor kwalitatieve data-analyse (MAXQDA). Alle respondenten is anonimiteit en vertrouwelijke behandeling van hun uitspraken toegezegd.

Benaderde Organisaties

MEE Amstel en Zaan	Ik stap vooruit
Vrouw en Vaart	Stichting Jongeren Die Het Kunnen
Buurthuis Honingraat	Wijkzorg Zuidoost
Huis van de Wijk het Pluspunt	Kamers met kansen (Combiwel)
Daadkracht (naast Vrouw en Vaart)	RE-BOOST
Sezo Social Services	C3 Church Amsterdam
De Werkmeester	EBG Zuidoost
Startpunt Nieuw-West	Stichting de Kandelaar
De Kandidatenmarkt	Cliënten belang Amsterdam
Mili Gorus Arafat	Luthers Zuidoost (kerk)
Turkse Ouderenraad	PGZO (kerk)
Eigenwijks	Altra College Zuidoost
Buurtzaak Slotervaart	Spirit Jeugdhulp
Combiwel	Stichting Madi
Meer Maatjes	Streetcornerwork
Gebiedsmakelaar H-buurt	Indaad
Gebiedsmakelaar E-buurt	Lijn 5
Gebiedsmakelaar K-buurt	D Graankorrel (kerk)
Gebiedsmakelaar G-buurt	De Meevaart
Stichting Prisma	Diversiteitsland
Markant mantelzorg	Assadaaka
Philadelphia	Je kunt meer
MEE Zuidoost	Stichting Prisma
Buurtbalie	Trias Pedagogica
Boost Amsterdam	

Aantal geïnterviewde respondenten per type

Type respondent	Aantal
LVB	4
Familie LVB	2
Experts/professionals binnen Cordaan	9
Experts/professionals buiten Cordaan	7
Totaal	22

Bijlage 2

Literatuurlijst

Akhavan, S. & Karlsen, (2013) Practitioner and Client Explanations for Disparities in Health Care Use Between Migrant and Non-migrant Groups in Sweden: A Qualitative Study. *Journal of Immigrant and Minority Health* 15(1) 188- 197 <https://doi.org/10.1007/s10903-012-9581-y>

Bertrand, R.M. Hermanns, J.M.A., Leseman P.P.M. (1998) Behoeftte aan opvoedingsondersteuning in Nederlandse, Marokkaanse en Turkse gezinnen met kinderen van 0-6 jaar, *Nederlands Tiidschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, Vol. 14(1)

Broek van den , A. Ellen Kleijnen Saskia Keuzenkamp (2010) *Naar Hollands gebruik? Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten. Verdiepingsstudie Diversiteit in het Jeugdbeleid*, Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag

Gilsing, R., Pels, T., Bellaart, H. Tierolf, B.(2013) *Grote verschillen in gebruik jeugdzorg naar herkomst: Kennisplatform Integratie en Samenleving analyseert CBS-cijfers 2011-2013*. Kennisplatform Integratie & Samenleving /Verwey-Jonker Instituut

Gruijter de M., Bulsink, D (2013) *Vriendschap opent een nieuwe wereld Onderzoek naar Best Buddies projecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking*. Utrecht: Verwey Jonker instituut

Hamdi, A. Koçak, S. Bellaart, H. Toorn, van den, J. (2017) *Match tussen zorgaanbod en zorgvraag van Hagenaars met een migratieachtergrond*. Utrecht: Verwey Jonker instituut

Movisie (2012) *Marokkaans-Nederlandse jongeren met een beperking: Kansen en drempels van een (on)zichtbare groep*. Utrecht: Movisie

Vliet van, K., Gruijter de M., Bulsink, D. (2009) *Healthy inclusion. Perspectieven van aanbieders op deelname van allochtonen aan gezondheidsbevordering in Nederland. Empirische analyse I: Interviews aanbieders* (Nederlandse samenvatting) Utrecht: Verwey-Jonker Instituut